

BLM3042 SEMİNER ve MESLEK ETİĞİ DERS NOTLARI

Bölüm 10

EĞİTİM, ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ



Kaynaklar:

- Bilişim Etiği ve Hukuku, Eşref Adalı, İTÜ Yayınları, 2017.
- ACM, IEEE, BMO Dokümanları
- 5237, 5271, 5846, 5070, 5651, 6698, 6563 Sayılı Kanunların ilgili maddeleri
- Ders Yansıları: Prof. Dr. Eşref Adalı'nın kitabına destek malzemesi olarak sağladığı sunumlar temel alınarak hazırlanmıştır.
- http://adali.com/?page_id=3654

Üniversitelerin Görevleri

- Üniversitelerin temel olarak üç görevi bulunmaktadır:
 - ❖ **Eğitim:** Üniversite öğrencilerinin eğitilmesi ve onlara meslek kazandırılması üniversitelerin ilk görevidir. Bu görev sırasında öğrenciler ve öğretim elemanları arasında ilişkilerin olacağı açıktır. Öğrencilerin, öğrenci olmanın gereği olarak belli kurallara uygun davranmaları gerekir. Ayrıca öğretim elemanlarına karşı saygılı, sorumlu ve etik davranışlarda bulunmaları beklenir. Benzer biçimde öğretim elemanlarının da öğrencilere karşı sorumlulukları olması doğaldır. Aynı ortamda ve birlikte çalışan öğretim elemanlarının arasında kişisel ve mesleki ilişkiler her zaman olacaktır. Bu ilişkilerin belli saygı ve sorumluluk çerçevesinde yürütülmesi gerekir.
 - ❖ **Araştırma:** Öğretim üyeleri eğitim dışında bilimsel araştırmalar yapmakla yükümlüdürler. Bilimsel araştırmalardaki başarıları meslekte yükselmeleri için gerekmektedir. Bu durum bazı öğretim elemanlarında hırsla neden olabilmekte ve yanlış davranışlara yöneltmektedir. Zaman içinde yanlış davranışların görülmesi bilimsel araştırmalar ve yayınlarda uyulması gereken akademik etik ilke ve kuralların belirlenmesini gerekli kılmıştır.
 - ❖ **Yayın:** Bilimsel araştırma ve çalışmaların sonuçları konferans ve dergilerde yayımlanır. Bu yayınlar bir bilim insanının çalışmalarının belgesi niteliğindedir. Bilimsel yayınlarda *aşırımlar*, çalışmaya katılmayanların *isimlerinin eklenmesi* veya çalışanların *isimlerinin eklenmemesi* gibi etik olmayan davranışlara tanık olunmaktadır.

Çalışanlar

- ❑ Üniversitelerin çalışmasını sağlamak üzere idari personel de bulunmaktadır.
- ❑ İdari personel, üniversitenin idari ve mali işlerini yürütmekle yükümlüdürler. İdari personelin öğrenciler ve öğretim elemanları ile ilişkileri olmaktadır. Bu ilişkilerin karşılıklı saygıya dayalı olması beklenir.
- ❑ Öğrenci, öğretim üyesi ve idari personelin uymakla yükümlü olduğu ve bu yükümlülüklerini yerine getirmedikleri durumlarda uygulanacak olan cezaları belirleyen yasalar, yönetmelikler ve tüzükler bulunmaktadır. Bunları bir ülkenin yürürlüğe koyduğu yasalara benzetebiliriz. Dolayısıyla uymayanlara verilecek cezalar da bellidir.

Öğrenciler için Etik İlke ve Kurallar

- Bir üniversite öğrencisinin öğretim gördüğü üniversitede öğrencilik hayatı boyunca uyması gereken yasa, yönetmelik ve tüzükler vardır. Bunlara uymadığı zaman, belirlenmiş yaptırımların uygulanacağını bilir. Bu yasa, yönetmelik ve tüzüklerde belirtilmemiş ancak öğrencinin yapmaması gereken davranışlar da olabilmektedir. Bu tür davranışlar oluşturulan heyetler veya yetkililer tarafından yorumlanmakta ve değerlendirilmektedir.
- Doğrusu bu tür davranışlar için etik kuralların oluşturulmasıdır. Oluşturulacak akademik etik ilke ve kuralların bazıları mevcut yasa, yönetmelik ve tüzüklerde de yer almış olabilir.
- Bir öğrencinin eğitim ve öğrenim hayatı boyunca özen göstermesi gereken davranışlar, etik ilke ve kurallar şu açılardan ele alınmalıdır:
 - Öğrenci olarak uyması gereken etik ilke ve kurallar
 - Arkadaşları ile ilişkilerinde uyması gereken etik ilke ve kurallar
 - Öğretim elemanlarına karşı davranışlarında uyması gereken etik ilke ve kurallar
 - Üniversiteye karşı davranışları ile ilgili etik ilke ve kurallar

Öğrenci Olarak Uyması Gereken Etik İlke ve Kurallar

- Öğrencinin eğitim süresince uyması gereken kuralların bazıları yasa, yönetmelik ve tüzüklerle belirlenmiştir.
- Öğrencilerin uyması gereken en önemli etik ilke ve kural, haksız elde edilen not ve derecedir. *Haksız elde edilen her şey hırsızlığa eşittir.*
- Bir öğrencinin haksız olarak elde edeceği her şeye karşı uygulanacak yaptırımlar «Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği »nde belirlenmiştir. Yaptırımlar açıkça bellidir ancak davranışların niteliği ve derecesi yeterince açık değildir. Soruşturma heyetlerinin yorum yapması gerekmektedir.

Haksız Kazanım

- Sınavda kopya çekmek
- Ödev ve raporu kopyalamak
- Proje, bitirme ödevi ve tezi kopyalamak
- Başkalarının çalışmalarını aşırnak
- Önceki bir çalışmayı kullanmak
- Başkalarına yaptırmak
- Üzerine düşeni yapmamak
- Uydurma veri üretmek
- Naylon staj yapmak

Yanlış Davranışlar

- Başkasının yerine sınava girmek
- Etik olmayan davranışlara yöneltmek
- Eğitim ve sosyal etkinlikleri engellemek

Öğrencinin Arkadaşları ile İlişkileri-I

- Öğrenciler eğitim dönemleri boyunca arkadaşları ile birlikte değişik boyutlarda birlikte olmaktadır. Arkadaşlıkları sınıf, bölüm hatta üniversite boyutunda olabilirler. İlişkileri sadece dersler ile ilişkili olmayıp sosyal konularda da olmaktadır. Üniversite kulüpleri bu tür ilişkiler için ortam sağlamaktadır. Bu tür farklı ilişkileri olan öğrencilerin aralarındaki ilişkilerde uymaları gereken etik ilke ve kuralların olması gerekir.
 - **Saygılı ve adil olma:** Etiğin temel ilkeleri gereği öğrenciler birbirlerine karşı saygılı ve adil olmalıdır. Bu ilke sınıf arkadaşları arasında olduğu gibi bölüm ve üniversite arkadaşları arasında da geçerli olmalıdır. Saygı ve adil olmak tüm öğrencilerin eşit hak ve sorumluluğu paylaşmaları anlamına gelir.
 - **Özgürlük:** Öğrencilerin, diğer öğrencilerin eğitim ve öğretim özgürlüklerine karşı saygılı olmaları bir etik ilkesi olarak beklenmektedir.
 - **Sevgi:** Arkadaşlarının yetişme ve gelişmesi için istek duymak sevgi belirtisidir. Her öğrencinin bu duyguda olması beklenir.
 - **Hoşgörülü olma:** Okul arkadaşları ile etkileşirken kendini onun yerine koyarak hoşgörülü olmak birlikte eğitim görmek ve birlikte etkinliklerde bulunmak açısından önemlidir.

Öğrencinin Arkadaşları ile İlişkileri-II

- **Ayrımcılık yapmama:** Üniversitelerde değişik ulus, ırk, dil ve dinden öğrenciler eğitim görürler. Bunların içinde farklı siyasi görüş ve kültüre sahip olanların olması doğaldır. Aynı öğrenci topluluğu içinde farklı cinsiyetten, medeni hâli farklı olan, farklı cinsel eğilimli öğrenciler de bulunmaktadır. Yine aynı küme içinde sağlıklı öğrenciler olduğu gibi bedensel engelli olanlar da bulunmaktadır. Bu denli tekdüze olmayan bir arkadaş topluluğu içinde bir öğrenci ayrımcılık yapmamalı, bir kişi veya kümeyi dışlamamalıdır.
- **Doğru ve dürüst olma:** Bir öğrenci arkadaşları hakkında görüşlerini açıklarken doğru ve dürüst olmalıdır. Arkadaşları hakkında bilerek yanlış şeyler söylememelidir. Bu temel etik ilkeye sadık kalmak bir öğrencinin arkadaşları içinde saygınlık kazanması için önemlidir.
- **Açıklık:** Öğrenciler arası iletişimde açıklık ilkesi benimsenmelidir. Karşılıklı görüşler açık biçimde ifade edilmelidir. Eleştiriler amaçlı, yansız, çıkarsız ve kişiye özel olmalıdır.
- **Tehdit ve tacizde bulunmama:** Bir öğrenci veya öğrenci kümesi diğer bir öğrenci veya kümesine karşı sözlü veya fiziksel tehdit veya tacizde bulunmamalıdır. Cinsel tacizler de bu bağlamda değerlendirilebilir. Cinsel tacizler dünya genelinde yaşanmakta ve bir etik sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.
- **Zarar vermeme:** Bir öğrenci veya öğrenci kümesi diğer öğrencilerin çalışmalarına ve mallarına zarar vermekten kaçınmalıdır. Bilinçli olarak verilen zararlar yasalar açısından suçtur ve cezalandırılması gerekir.

Öğrencinin Öğretim Elemanlarına Karşı Davranışları

- Bir öğretim elemanının amacı öğrencilerini kendi uzmanlık alanında yetiştirmektir. Öğreten kişi her zaman saygıyı hak eder.
 - **Saygılı ve adil olma:** Bir öğretim elemanına karşı etğin temel ilkeleri ve gereği saygılı ve adil olmalıdır. Öğretim elemanını değerlendirirken adil, dürüst ve nesnel olmalıdır. Haksız yorum ve değerlendirmelerde bulunmamalıdır.
 - **Ayrımcılık yapmama:** Üniversitelerde değişik ulus, ırk, dil ve dinden öğretim elemanları ders verirler. Öğretim elemanları arasında farklı siyasi görüş ve kültüre sahip, farklı cinsiyetten, medeni hâli farklı ve cinsel eğilimi farklı olanların bulunması doğaldır. Öğretim elemanları içinde sağlık sorunları ve bedensel engelleri olanlar da bulunabilir.
 - **Doğru ve dürüst olma:** Bir öğretim elemanı hakkındaki görüşlerini açıklarken doğru ve dürüst olmalıdır. Öğretim elemanı hakkında bilerek yanlış şeyler söylememelidir. Öğretim elemanını zorda bırakacak veya aşağılayacak sözler ve eylemlerde bulunmak bir öğrenciye yakışmayacak etik dışı davranış sayılır.
 - **Çıkar ilişkisi:** Öğrenciler, öğretim elemanları ile olan ilişkilerini ve öğretim elemanını kendilerine kazanç sağlamak amacıyla kullanmaya yeltenmemelidir. Yeltenme etik ilkelere terstir.
 - **Gönül ilişkisi:** Öğretim süresi boyunca öğretim elemanları ile duygusal ve gönül ilişkisine girmeleri doğru bir davranış sayılmaz.
 - **Hediye:** Öğrencinin başarı notunu belirlemesine etki edebilecek bir hediyein öğretim elemanına verilmesi etik bir davranış sayılmaz.

Öğrencinin Üniversiteye Karşı Sorumluluk ve Davranışları

- Öğrencilerin eğitim gördükleri kuruma karşı da sorumlulukları vardır ve bu sorumluluklarına uygun biçimde davranmaları gerekir. Üniversitenin öğrencisine sağladığı olanaklar çok değerlidir. Öğrenci bu olanakların değerini bilmeli ve onları korumalıdır. Bu konuda arkadaşlarını da bilinçlendirmelidir. Sağlanan olanakların tüm öğrenciler için sağlandığını bilmeli ve bunları kişisel çıkarları için kullanmamalıdır.
- Üniversite öğrenciyi bilgi ve beceriler kazandırarak bir meslek sahibi yapan kurumdur. Bu nedenle kendisini yetiştiren kurumun saygınlığını artıracak biçimde davranmak ve konuşmak bir öğrenciden beklenmektedir. Tersine bir davranış etik kurallara aykırı sayılmaktadır.
- Üniversitelerin çalışmasını sağlamak üzere görevli idari personele karşı da saygılı olması beklenmektedir.

Öğretim Elemanları için Etik İlkeler

- Üniversitede öğretim elemanı olarak çalışmayı benimsemiş araştırma görevlisi ve öğretim üyeleri seçtikleri mesleğin gereklerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Özellikle öğretim üyeleri bu yükümlülüklerin bilincinde olmalıdırlar. Bir öğretim üyesinin temel olarak üç görevi vardır:
 - Öğrencileri eğitmek ve öğretmek
 - Bilimsel araştırma yapmak
 - Toplumun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesini sağlamak
- Öğrencileri eğitmek, bir konuyu en iyi biçimde bilmek ve bildiklerini öğrencilere eksiksiz aktarmak yoluyla sağlanabilir. İyi bir öğretim üyesi *verici* (bildiklerini esirgmeden ve eksiksiz olarak öğrencilerine aktarmayı seven) ve *sabırlı* (öğrencinin öğrenmesini sağlayacak kadar anlatmaya devam edebilen) olmalıdır.

Her öğretim üyesinin ders anlatma yeteneği aynı düzeyde olmayabilir ancak anlatmak için çaba göstermesi daha önemlidir. Bir öğretim üyesinin ders vermede başarılı olabilmesini sağlayacak diğer bir husus öğrencilerine değer vermesidir. Öğrencilerinin derste ve ders dışında soru sorabilmesini ve danışabilmesini sağlayacak olanak ve ortamları oluşturmak öğrencilerin başarımını artıracaktır.

Öğretim Elemanının Uyması Gereken Etik İlke ve Kurallar-I

- **Bilgilerini güncellememe:** Uzmanlık alanındaki gelişmeleri izlememek ve bunun sonucu olarak bilgilerini güncellememek bir öğretim üyesi için en büyük eksiklik kabul edilir. Güncel gelişmelerden habersiz olan bir öğretim elemanını öğrenci anlar ve hocasına karşı saygısı azalır. Bunun sonucu olarak derse ilgisi zayıflar.
- **Öğretimin niteliğini geliştirme:** Bir öğretim üyesi kendi bilgi düzeyini artırmak ile yükümlü olduğu gibi bölüm ya da fakültede verilen öğretimin niteliğini geliştirmek ile de yükümlüdür. Bu amaçla oluşturulacak olan takım çalışmalarında yer almalı ve uzmanlık alanında katkı sağlamalıdır.
- **Doğru ve dürüst olma:** Bilim insanı doğruları ve gerçeği arayan insandır. Bulduğu doğru ve gerçekleri de zamanında açıklamak ile yükümlüdür. Pozitif ve sosyal bilim alanında çalışan her öğretim üyesi yaşanan olay karşısında bildiği doğrular ve gördüğü yanlışları açıklamak zorundadır. Yapacağı açıklamalar konumunu zedeler veya yönetimi kızdırabilir diye düşünüp sessiz kalmamalıdır.
- **Verici olma:** Bazı öğretim elemanlarının dersi bir zorunluk olarak değerlendirdikleri ve bu düşünce ile ders verdikleri görülmektedir. Bu düşüncede olan öğretim üyelerinin derse hazırlıksız gittikleri ve genellikle başkalarının hazırlamış olduğu ders kitap ve yansılarını kullandıkları görülmektedir. Son dönemlerde derslerin çoğunluğunun yabancı dilde verilmesi, derslerin yabancı ders kitabı ve kitap ile birlikte sağlanan yansılarla verilmesi, eğitim ve öğretimi önemsemeyen öğretim üyelerinin işini kolaylaştırmıştır.

Öğretim Elemanının Uyması Gereken Etik İlke ve Kurallar-II

- **Sabırlı olma:** Öğrencilerin ders sırasında ve ders dışında soracakları soruları yanıtlamakta istekli olmak gerekir. Bazı öğrencilerin yavaş anlamaları sıkıntı yapabilir. Ancak öğretim elemanı sabırlı olmak zorundadır ve soruyu yanıtlamalıdır.
- **Kitap yazma:** Bir öğretim üyesinin yapması gereken çalışmalardan biri, uzmanı olduğu konuda maddi kazanç beklemezsizin ders kitabı veya ders notu yazmasıdır. Ders kitabı ve notu yansılar, örnek sorular ve çözümleri ile desteklenmelidir. Mühendislik alanındaki dersler için öğrencilerin deney, sınama ve benzetim yapabilecekleri ortamlar hazırlanmalıdır. Öğretim üyesinin ders kitabını salt maddi kazanç amacıyla yazması ve bu yönde öğrencileri zorlaması etik bir davranış sayılmaz.
- **Dersi yardımcısına verdirme:** Vermekle yükümlü olduğu dersi yardımcısına verdirmeyi alışkanlık hâline getiren öğretim üyelerinin varlığı bilinmektedir. Son derece yanlış olan bu uygulama öğrenciler üzerinde olumsuz etki yapmakta ve öğretim üyesine karşı saygının eksilmesine neden olmaktadır. Bir öğretim üyesinin zorunlu bir neden olmaksızın dersini yardımcısına verdirmesi öncelikle öğrenciye saygısızlık ve bir emek hırsızlığı olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla akademik etik ilke ve kurallarına aykırıdır.
- **Öğrenciyi aşağılama:** Ders içinde ve dışında bir öğrenciyi aşağılama ve arkadaşlarının yanında küçük düşürme bir öğretim elemanının kesinlikle yapmaması gereken bir davranıştır.

Öğretim Elemanının Uyması Gereken Etik İlke ve Kurallar-III

- **Zamana saygısızlık:** Bir öğretim elemanının dersine zamanında başlamama ve zamanında bitirmemeyi alışkanlık hâline getirmesi öğrenci üzerinde olumsuz etki yapar. Bu nedenle zamanlamaya dikkat edilmelidir.
- **Çalışmalara öğrencileri katma:** Üniversite eğitim ve öğretiminin amacı meslek sahibi ve araştırmacı insan yetiştirmektir. İnsan yetiştirmenin sadece sınıfta verilen ders ile olamayacağı bilinmektedir. Öğrencilerin ders dışında da çalışmalara katılmaları sağlanmalıdır. Bu çalışmalar bilimsel araştırma olabileceği gibi atölye ve laboratuvar çalışmaları da olabilir. Öğrencileri bu tür çalışmalara davet etmek ve katılmalarını sağlamak bir öğretim elemanından beklenen etik davranıştır. Böylece öğrencilerin bilgi ve deneyimlerinin yükselmesi, araştırmaya ilgi duymaları sağlanmış olur.
- **Düzenli sınav yapma:** Sınavlarda öğrencinin bilgi seviyesini ölçmeye yönelik soru sorulması ve yeterli sürenin verilmesi esastır. Öğrencinin çözemeyeceği zorlukta soruların sorulması ve yeterli sürenin verilmemesi etik dışıdır. Sorular için belirlenmiş olan notlar sınav sırasında sorular ile birlikte öğrenciye açıklanmalıdır.
- Sınavların değerlendirilmesinde adil olunması gerekir. Etiğin temel ilkelerinden olan adil olma ilkesi, sözlü ve yazılı sınavların değerlendirilmesi aşamasında hep hatırlanmalıdır. Yanıtları değerlendirme sırasında her öğrenciye eşit davranılmalıdır. Bu nedenle değerlendirme sırasında öğrencinin kim olduğuna bakılmamalıdır. Yazılı sınav sonuçlarının ayrıntılı biçimde (her soru şıkkı için verilen not açıklanarak) verilmesi öğrencinin öğretim elemanına olan güven ve saygısını artırır.

Öğretim Elemanının Uyması Gereken Etik İlke ve Kurallar-IV

- **Kendisi için istekte bulunma:** Kendi özel gereksinim, proje ve çalışmaları için üniversite kaynaklarını kullanmak bir öğretim elemanının kesinlikle yapmaması gereken bir davranıştır. Özel çalışmaları için aygıt, deney malzemesi, yazılım ve donanım alımında bulunmak bir öğretim üyesine yakışmayan davranış sayılır.
- **Kayıрма:** Yönetim konumunda olan bir öğretim üyesinin taraf tutma ve kayırma hakkı yoktur. Bölüm veya fakülteye alınacak yeni elemanların belirlenmesinde yaraşırılık ilkesine uymalıdır. Bunu sağlamak üzere ilkeler belirlemeli ve bunlara her zaman uymalıdır.
- **Hediye almama:** Bir öğretim üyesi vereceği kararları etkileme olasılığı olan hediye, ödül, ikram gibi şeyleri kabul etmemelidir.
- **Yetkinliğini bilme:** Bazı öğretim elemanlarının yetkin olmadıkları alanlarda kendilerini yetkin gibi gösterip bilirkişilik yaptıkları, akademik yükseltmelerde jüri üyesi oldukları görülmektedir. Bu tür davranışların doğru olmadığı, hatta amaçlı olduğu açıktır. Dolayısıyla etik bir davranış biçimi değildir.
- **Devamlılık:** Öğretim elemanlarının görevleri ders dışında da devam etmektedir. Öğrenciler ders dışında öğretim elemanına erişebilmeli ve yüz yüze görüşebilmelidir. Dersimi verdim, görevim bitti düşüncesi ile üniversiteden ayrılmak öğretim elemanının yapmaması gereken bir davranıştır ve etik dışı sayılır.

Akademik Özgürlük, Tutarlılık ve Sorumluluk

- Üniversiteler bilginin üretildiği kurumlar olarak toplumlarda önemli bir işlevi yerine getirirler. Bilginin üretilmesi için bilimsel araştırmaların yapılması gerekmektedir. Yapılan bilimsel çalışmaların kısa sürede topluma yarar sağlamasını düşünenler kadar, bir gün katkısı olur diye düşünenler de bulunmaktadır. Günümüzde üniversiteler eğitim ve araştırmaların yapıldığı kurumlar olarak değerlendirilmektedir.
- Bazı üniversitelerin araştırmaya daha çok ağırlık verdikleri görülmektedir.
- Bazıları ise sadece kişilere meslek kazandırmaya çalışmakta ve araştırmaya önem vermemektedir. Bu üniversiteleri meslek eğitimi hedeflemiş yüksekokul olarak adlandırmak daha doğru olur.
- Bir üniversitede bilimsel araştırmaların yapılabilmesi için gerekli koşullar şöyle sıralanmaktadır:
 - Akademik özgürlük
 - Akademik özerklik
 - Akademik etik
 - Akademik yaraşırılık

Akademik Özgürlük

- **Amerikan Profesörler Birliği:** Akademik özgürlük, temel olarak yüksek öğretim kurumlarında görev yapan öğretim üyelerinin uzman ve yetkin oldukları bilim alanlarında gerçeği arama ve bulma, sonuçlarını yayımlama ve bunları öğrencilerine öğretim konularındaki özgürlükleridir.
- **UNESCO:** Başkalarının siyasi, düşünsel, inanç ve düşüncelerinden bağımsız olarak kendi düşüncesine göre bilimsel araştırma yapabilmek, akademik özgürlük sayılır.
- **T.C. Anayasası:** Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak bu yetki, devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.
- **Sonuç:**
 - Konusunda araştırma yapma özgürlüğü
 - Yaptığı araştırmanın sonuçlarını yayımlayabilme özgürlüğü
 - Ders içeriğini belirleme özgürlüğü

Akademik Özerklik

- Günümüzde değişik yapılarda üniversite modelleri görmekteyiz: Geçmişte olduğu gibi kamu tarafından kurulmuş üniversiteler ve ticari amaç ile kurulmuş özel üniversiteler. Özel üniversitelerin içinde, kâr amacı gözetmeyen vakıf üniversitelerini de sayabiliriz.
- Bir üniversitenin akademik özerkliği, o üniversitenin yönetsel ve bilimsel açıdan devlete karşı özerk olması biçiminde anlaşılmaktadır. Bu tanım geçmişte kamu tarafından kurulmuş üniversiteler için yapılmıştır. 1961 Anayasa'mızda üniversitelere akademik özerklik verilmiştir ancak bu özerklik 1982 Anayasa'sı ile kaldırılmıştır.
- Dünyada akademik özerkliğe sahip olan kamu ve özel üniversitelerin varlığı bilinmektedir. Bu üniversiteler dünya sıralamasında ilk sıralarda yer almaktadırlar.

Akademik Etik ve Akademik Yaraşırlık

- Üniversitelerde bilimsel çalışmaların akademik ölçütlere uygun olarak yapılabilmesi için akademik etik ilke ve kurallarına göre yapılması gerekmektedir.
- Üniversitelerde bilim insanı olarak çalışmayı benimsemiş öğretim elemanları hayatları boyunca eğitim ve araştırma çalışmalarını içinde bulunurlar. Yaptıkları araştırma çalışmalarındaki başarıları ile unvanlar alırlar. Eğitime ve yönetime olan katkıları ile belli yönetim konumlarında bulunmayı hak ederler.
- Akademik unvan kazanma ve belli görevleri yapma hakkının akademik yaraşırlık ilkelerine göre yapılması tüm öğretim elemanlarının beklentisidir. Beklentisine karşılık bulan öğretim elemanının daha mutlu olacağı ve daha çok çalışacağı açıktır. Beklentisine karşılık bulamayan ise kırgınlık nedeniyle verimsiz olacaktır.

Akademik Tutarlılık ve Sorumluluk-I

- Bir akademik araştırma yapılırken akademik tutarlılık, hesap verebilme ve sorumluluk ilkelerinin de göz önünde tutulması gerekmektedir. Akademik tutarlılık dürüstlük, güven, adil olma, saygı, sorumluluk, yasalara uyma ve bilgiyi yayımlama kavramlarını içermektedir.
 - **Dürüstlük:** Akademik çevre öncelikle gerçeği, bilgiyi, bilginliği araştırmaya girişmeli ve öğrenme, öğretme ve araştırma sırasında bireysel dürüstlük ve bilginin gerekliliğini özümsemelidir.
 - **Güven:** Akademik çevre, herkesin yeteneklerini en üst düzeye çıkarmak amacıyla sağlayacağı güven ortamında, fikirlerin açık biçimde alışverişini teşvik etmelidir.
 - **Adil olma:** Akademik çevre kurumsal ölçünler, uygulamalar ve süreçler ile topluluk üyeleri arasındaki ilişkilerde adaleti sağlamaya çalışmalıdır.

Akademik Tutarlılık ve Sorumluluk-II

- **Saygı:** Akademik çevre öğrenciler, idari personel ve öğretim üyeleri arasında saygıyı teşvik etmelidir. Bu amaçla kendisine, başkalarına, öğretime ve araştırmaya, eğitim süreçlerine ve bilgi birikimine saygı göstermelidir.
- **Sorumluluk:** Akademik çevre toplumun tüm üyeleri arasında akademik bütünlüğü teşvik etmek için öğrenme, öğretme ve araştırmalarda ortak sorumluluk yükleyerek yüksek davranış ölçütlerini desteklemelidir
- **Yasalara uyma:** Akademik çevre özellikle telif hakkı, üçüncü şahısların fikri mülkiyet hakları, araştırma kaynaklarına erişimi düzenleyen hüküm ve koşullar ve hakaret yasaları ile ilgili geçerli yasal normlara uymalıdır.
- **Bilgiyi yayma:** Akademik çevre araştırma sonuçlarını olabildiğince geniş ve özgür bir şekilde yaymaya çalışmalıdır.

Akademik Araştırmalarda Yapılan Yanlışlar

- Akademik araştırmalar ve bunun sonucunda üretilen yayınlarda yanlışlar yapıldığı görölmektedir. Yapılan bu yanlışların bazıları;
 - gerekli özeni göstermemekten
 - bazıları araştırmanın yordamsız yapılmasından
 - bazıları ise bilerek yapılan eylemlerden kaynaklanmaktadır
- Dünya genelinde tanık olunan yanlışlar aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:
 - Uydurma
 - Çarpıtma
 - Aşırma
 - Korsanlık
 - Çoğaltma
 - Dilimleme
 - Yazar haklarında yanıltma
 - Desteği gizleme ve taraflı yayınlar
 - Taraflı kaynaklar

Uydurma

- Araştırma sırasında elde edilmeyen verileri, elde edilmiş gibi göstermedir. Çok rastlanan bir davranıştır. Bilerek yapılan bu davranışın affedilir bir yanı yoktur, akademik etik ilke ve kuralları ile bağdaşmaz. Bu tür etik olmayan davranışlarda bulunanlar istedikleri sonuçları elde edecek biçimde verileri üretmektedir.
- Araştırmanın yanlışını bulmak ancak benzer bir araştırmanın başkaları tarafından yapılması ile ortaya çıkarılabilmektedir. Bu da zaman almaktadır.
- Uydurmacılık eylemi ortaya çıkarıldığında yapılan yayınlar geri çekilmekte ve yapanlara etik kurullarca yaptırımlar uygulanmaktadır.
- Uydurma veriler kullanılarak yapılan yayın tüm insanlığı ilgilendirebilir. Dolayısıyla büyük sorunlara neden olabilir. Sağlık dünyasında insan sağlığı ile ilgili bu tür örnekler görülmüştür. Böylesi durumlarda uydurmacılık yapanların yasalarla cezalandırılmaları gerekir.

Çarpıtma

- Araştırma sonuçlarını istenen biçime getirmek amacıyla araştırma kayıtlarında, kullanılan aygıtlarda ve işlemlerde değişiklik yapma eylemine verilen addır. Araştırmanın yapıldığı ve bir emeğin harcandığı bellidir ancak özellikle kayıtlarda yapılan değişiklikler ile araştırma başarılı gösterilmeye çalışılmaktadır. Çarpıtma eylemi bilinçli olarak yapıldığı için akademik etik ilke ve kurallarına aykırıdır.
- Araştırmanın yanlışını bulmak ancak benzer bir araştırmanın başkaları tarafından yapılması ile ortaya çıkarılabilmektedir ve bu da zaman almaktadır.
- Çarpıtma eylemi ortaya çıkarıldığında yapılan yayınlar geri çekilmekte ve yapanlara etik kurullarca cezalar uygulanmaktadır.
- Çarpıtma yöntemiyle üretilen yayın tüm insanlığı ilgilendirebilir. Dolayısıyla büyük sorunlara neden olabilir. Böylesi durumlarda çarpıtma yapanların yasalarla cezalandırılmaları gerekir.

Aşırma

- Başkalarının geliştirdiği yöntemleri, verileri, yazıları ve şekilleri geliştirenlerine atıf vermeden kullanma eylemine aşırma denilmektedir. Bu eylemde bulunanlar yöntemleri kendileri geliştirmiş, verileri kendi elde etmiş, şekilleri kendi çizmiş gibi gösterip yayın yaparlar.
- Genelağ öncesinde aşırma yapılan kaynak yayınlar basılı yayınlar olduğu ve belli kitaplıklarda bulduklarından aşırma eylemini ortaya çıkarmak kolay değildi. Ancak bugün bilişim teknolojilerindeki gelişmeler bu tür aşırma eylemlerini kolayca ortaya çıkarabilmektedir.
- Kaynakların büyük bir kısmına Genelağ üzerinden erişilebilmektedir. Bunun sonucu olarak, özel programlar, aşırmanın hangi kaynaktan yapıldığını açıkça ortaya çıkarabilmektedir.

Korsanlık

- Yayınlanmış bir yayının tümünü veya bir bölümünü kaynak göstermeden veya yazarının onayını almadan kendi yayını gibi yeniden yayımlama eylemine korsanlık denilmektedir.
- Kaynaklara erişimin zor olduğu dönemlerde sıkça karşılaşılan bir davranış biçimidir. Bir başka ülkede yayınlanmış bir kitabı kendi diline çevirip özgün bir eser gibi kendi adına yayımlayanlar olmuştur. Yıllar sonra kaynak kitaba rastlayan ve korsanlığı ortaya çıkaranlar da vardır.
- Akademik dünyayı kandırma amaçlı olan bu davranış biçimi akademik etik ilke ve kurallara terstir. Bilinçli olarak yapılan bu eylemin savunulacak bir yanı yoktur.

Çoğaltma

- Aynı araştırma sonuçlarını aynı anda birden fazla dergiye yayımlanması amacıyla göndermek ve yayımlatmak eylemine çoğaltma adı verilmektedir. Çoğaltma eylemi farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır:
 - Bir dilde yazılmış olan bir yayının, yazarı tarafından bir başka dile çevrilerek yayımlanmaktadır.
 - Bir konferans, sempozyum veya çalıştayda sözlü olarak sunulmuş bir çalışma daha sonra bir dergide, değişiklik yapılmadan makale olarak yayımlanmaktadır.
- Bir makalenin birebir başka dile çevrilmesi, farklı okuyucuya yönelik olacağı için çoğaltma sayılmamalıdır diyenler vardır. Bu savunma şöyle geçerli sayılabilir: İlk makaleyi yayımlayan editörün izin vermesi ve sonraki makalede, bunun birebir çeviri olduğu açıkça belirtilmesi koşulu ile eylem çoğaltma sayılmayabilir.
- Bir yayının genişletilmiş ya da özet hâli, ilk yayımlandığı derginin editörünün onayı ile bir başka dergide yayımlanabilir. Ancak yeni yayında, ilk yayın kaynak olarak gösterilmeli ve izin alındığı belirtilmelidir.
- Bir bildirinin konferans, sempozyum veya çalıştayda sözlü olarak sunulmuş olması, bu bildirinin bir dergide yayımlanmasını engellemez. Bu durum şöyle savunulabilir: Bilimsel toplantının dinleyicileri ve derginin okurları farklıdır. Ayrıca çalışma bilimsel toplantıda sunulmuş, tartışılmış ve bunların sonucu olarak dergi makalesine dönüştürülmüştür. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bir bilimsel toplantıda sunulmuş olan bildiri, iyileştirilerek ve kapsamı genişletilerek bir dergide yayımlanabilir. Ancak makalede hangi bilimsel toplantılarda sunulduğu açıklanmalıdır.

Dilimleme

- Tek bir araştırmanın sonuçlarını bölerek birden fazla yayın hâlinde sunma eylemine dilimleme adı verilmektedir. Amaç yayın sayısını artırmaktır.
- Geçmiş dönemlerde çok görülen etik dışı bir davranıştır. Makaleyi dilimlemek, belli dilimleri belli makalelere katmak veya bir makale içindeki bölüm ve paragrafların yerlerini değiştirerek yeni makale üretmek biçiminde yapılmaktaydı.
- Günümüzde bu yanıltma yöntemi, benzerlik bulma programları sayesinde kolayca ortaya çıkarılabilmektedir. Bu nedenle görülme sayısında azalma vardır.

Yazarlık Haklarında Yanıltma

- Bir araştırmaya katkısı olmayan bir kişinin adını ekleme veya katkısı olan bir araştırmacının adını yazmama ya da yazarların ad sıralarını katkılarına uygun olmayan biçimde yazma eylemlerine yazar haklarında yanıltma adı verilmektedir. Bir bildiri ve makalede adı görölen kişinin o çalışmaya gerçekten bilimsel katkı sağlamış olması gerekir.
- Gerçek bilimsel katkı;
 - Araştırmanın kavramsal tasarımı, çözümlenmesi, geliştirilmesi ve tamamlanması aşamalarında katkı sağlayarak,
 - Yayının hazırlanması, düzeltilmesi ve son şeklinin verilmesi aşamalarında çalışarak verilebilir.
- Yazar hakkında yanıltma örneklere şöyledir:
 - Araştırmanın yapıldığı birimin yöneticisi, araştırmaya bilimsel katkı sağlamadığı hâlde adının yayında görölmesini isteyebilmektedir.
 - Araştırma konusunda tanınmış birisinin adı, araştırmaya önem kazandırmak amacıyla, kişinin de onayıyla yazılabilmektedir. Ancak gerçekte bu kişi söz konusu çalışmaya katkı vermemiştir.
 - Yapılan araştırma ile hiçbir ilişkisi olmayan birinin adı yazarların listesine eklenmektedir. Bu kişi de yaptığı araştırmalarda karşılığını yerine getirmektedir.
 - Araştırma projesinin her aşamasında katkı vermiş olan bir araştırmacının adı, hakkı yenerek yazılmamaktadır.
- Yazar haklarında yanıltma eylemi bilerek yapılan bir eylemdir ve akademik etik ilke ve kurallara tümüyle terstir.

Desteği Gizleme ve Tarafalı Yayınlar

- Bazı bilimsel çalışmalar ticari kuruluşlar tarafından desteklenmektedir. Bunu olağan karşılamak gerekir. Ticari kuruluş araştırmanın yapılabilmesi için malzeme, laboratuvar ve gerekli aygıtları sağlayabilir, çalışacak olanlara maddi destek de verebilir. Bu tür destekler olağan sayılabilir. Ancak yapılan çalışmanın sonuçlarını tarafsız olarak göstermek için araştırmayı yapan ve yayını hazırlayanlar ticari kuruluşun da isteği ile bu desteği gizleme yolunu seçebilmektedirler. Bu yöndeki davranışın akademik etik ilke ve kurallarına uygun olmadığı çok açıktır.
- Ticari kuruluşlarca desteklenen bilimsel çalışmalarda, bilimsel tarafsızlığı sağlamak amacıyla araştırmayı yapan bilim insanlarının ticari kuruluş ile çıkar ilişkisi içinde olmadıkları herkesin anlayacağı açıklık ve saydamlıkta açıklanmalıdır.
- Desteği saklama biçimindeki yanıltmalar çoğunlukla kamuoyu araştırmalarında ve sağlık ile ilgili araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.
- Tarafsız araştırma görüntüsü vererek insanları kandırmaya yönelik bu tür davranışlar hem etik değil hem de yasalara aykırıdır.

Tarafli Kaynaklar

- Bir araştırmaya ilişkin yayının kaynaklar b6l6m6nde, yalnız çalışmayı olumlu y6nde destekler nitelikteki çalışmaları g6stermek, desteklemez nitelikte olanlara kaynakların içinde yer vermemek dolayısıyla kaynakları tarafli olarak seçmek eylemine tarafli kaynaklar ile yaniltma eylemi denir.
- Kaynakların tarafli olarak seçildiğini kanıtlamak kolay değildir. Bildiri veya makaleyi değerlendiren hakemlerin fark edebileceği bir durumdur. Yazar sorgulanarak kaynak listesini tarafli seçip seçmediği anlaşılabilir.
- Kaynakların bilinçli olarak tarafli seçilmesi akademik etik ilke ve kurallarına terstir.

Etik Olmayan Davranışların Nedenleri

- Bilimsel araştırmalarda karşımıza çıkan ve akademik etik ilke ve kurallarına göre yanlış sayılan davranışların nedenleri TUBA'nın2002'de yayımladığı raporda şöyle açıklanmaktadır:
 - **Eğitim eksikliği:** Genç bilim insanlarına hayatlarının başlangıç döneminde araştırma ve yayın etiği konusunda bir eğitimin verilmemiş olması yanlış davranmalarına neden olabilir.
 - **Bireysel özellikler:** Bir an önce yükselme ve unvan sahibi olma dürtüsü bazı bireylerde yanlış yollara sapmaya neden olabilmektedir. Bu eğilimde olanlar uydurma, aşırma ve korsanlık gibi eylemlerde bulunabilmektedirler.
 - **Bilimde niceliğin niteliğin önüne geçmesi:** Akademik yükseltmelerde yayınların nitelikleri yerine sayılarına önem verilmeye başlanması genç akademisyenleri çoğaltma, dilimleme ve yazar haklarında yanılma eylemlerine yöneltmektedir.
 - **Mali nedenler:** Araştırmalar için sağlanan burs, proje veya sanayi desteğini yitirme korkusu araştırmacıları etik olmayan davranışlara sürüklemektedir.
- Dünya genelinde iletişimin ve dolaşımın kısıtlı olduğu dönemlerde, başka ülkelere gidebilme olanağı bulmuş olanlardan bazıları içeriğini beğendikleri ve uzmanlık alanına uyan kitapları kendi dillerine çevirmişler ve özgün bir yayın olarak sunmuşlardır. Bir anlamda akademik korsanlık yapmışlardır. Asıl kitabın varlığı bulunana kadar bu çalışmalar özgün sayılmıştır. Dolaşımın kolaylaştığı ve iletişim olanaklarının çok geliştiği günümüzde bu tür korsanlık ve aşırımların yapılması zorlaşmıştır.
- Genelağ'ın yaygınlaşması eski tür korsanlık ve aşırımların önünü kesmiştir.
- Genelağ'ın bu yararlı katkısının yanında zararları da görülmeye başlanmıştır. Bilgi kaynaklarına kolay erişim araştırmacıları başkalarının yaptığı çalışmalardan kopyala yapıştır yöntemiyle aşırma yapmalarını kolaylaştırmıştır.

Etik Olmayan Davranışların Önlenmesi

- Akademik etiğe uymayan davranışların önlenmesi için iki yöntem uygulanabilir.
 - Bu tür davranışlarda bulunanları cezalandırmak
 - Akademik hayata yeni başlayanlara akademik etik konusunda eğitim vermektir
- Eğitime temel etik konuları ile başlayıp bilimsel araştırmaların yapılması ve bunun sonuçlarının yer alacağı yayınların hazırlanmasında uyulması gereken akademik etik ilke ve kuralları örneklerle birlikte anlatılmalıdır.
- Akademik araştırma ve yayınların önemli bir bölümü üniversitelerde yapılmaktadır. Bu nedenle öncelikle üniversitelerin caydırma ve cezalandırma konusunda çalışmalar yapması gerekir. Bu bağlamda ilk olarak bir etik kurulun oluşturulması uygun olur. Etik kurulun atması gereken ilk adımlar şunlardır:
 - Akademik etik konusunda eğitim vermek ve öğretim elemanlarında etik konusunda farkındalık yaratmak,
 - Akademik etik kurallarını yayımlamak. Özellikle alanlar için ek etik ilke ve kuralları belirlemek.
 - Akademik etik ilke ve kurallara uymayanlar için uygulanacak yaptırımları belirlemek. Yaptırımlarda kurulun katı davranacağı özellikle vurgulanmalıdır.
 - Daha sonra öğretim elemanlarının yaptıkları araştırma ve yayınlar etik kurul tarafından sürekli olarak izlenmelidir. Özellikle akademik yükseltmeler ve araştırma projeleri başvuruları sırasında bu incelemeler ayrıntılı biçimde yapılmalıdır.
 - Akademik etik ilke ve kurallarına uygun araştırma ve yayın yapanlar ödüllendirilmeli, bu ilkeleri çiğneyenler kınanmalıdır. Akademik etik ilke ve kuralları çiğnemeyi yineleyenler için daha etkili cezalar verilmelidir.



Bu yansı ders notlarının düzeni için boş bırakılmıştır.